

УДК 008 : 24 : 34 : 39 : 94 (477)

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СЮРКУЛЬТУРИ БАГАТІЇВ**Радзівський В.О.**, канд. культурол., доц.*(Київський національний університет культури і мистецтв)*

Суспільство на землях України за останні кілька тисячоліть не було соціально однорідним, хоча ідеї соціальної рівності та справедливості існували з найдавніших часів. У продовж багатьох віків представники української еліти збагачували культуру сусідніх держав (особливо Польщі та Росії, щоправда у Росії вони, як правило, сприймалися як свої), відігравали особливу роль в історії СРСР і Європи. З переходом на капіталістичний шлях розвитку, зі зміною ментальної парадигми наприкінці ХХ ст. на теренах СНД відбулись значні (переважно не на краще) перетворення, почала формуватись і нова субкультура багатіїв (або точніше сюркультура, як вони самі її інтерпретують, адже їх сюркультура дійсно постає над життям, поза народною культурою, оскільки стереотипи та стиль життя деяких багатіїв багато у чому буває антинародним) [1; 2, с. 99-146]. Розвиток сюркультури (далі ми будемо використовувати більш специфічний і точний, але менш поширений термін «сюркультура») українських багатіїв ще не був предметом ґрунтовного культурологічного дослідження, хоча проблема ця має й загальнонаукове значення, адже суттєвого значення у науковому дискурсі для розвитку соціально-гуманітарних і суспільствознавчих дисциплін у цілому на початку ХХІ ст. набуває осмислення специфіки сюркультури багатіїв [1; 2]. Ми не аналізуємо шлях накопичення капіталу (законний чи ні) новими багатія-

ми, а розглядаємо культурну (точніше сюркультурну як виокремлену з загального масиву культури) складову буття дуже незначної частки населення України, яка намагається впливати на розвиток науки, техніки і усього суспільства.

До питань парадигм, констант, векторів та моделей окремих соціальних субкультур побіжно зверталось чимало науковців (Ю. Александров, О. Багреєва, О. Корякіна, Ю. Лотман, В. Пирожков, Г. Синіцина, О. Старков, В. Тулегенов, Г. Хохряков та ін.). Про рівень концептуальної нерозробленості, понятійно-категоріальної невизначеності та наукової нерозвиненості проблем сюркультури багатіїв може свідчити такий факт: деякі вчені не можуть визначитись не те щоб з тезаурусом [1, с. 72-80; 2, с. 99-115], а навіть з назвою предмету дослідження. Яка це сюркультура – сюркультура висока чи елітарна, нової аристократії, багатіїв, багатих чи багатства?

Досліджуючи сюркультуру багатіїв, можна у цілому констатувати, що Україна все більше наближається до особливостей культури капіталізму (де є значні мінуси). Через два десятка років після розпаду СРСР у нас відбулась специфічна «буржуїнізація». Особливе місце у «капіталізації» України займають проблеми моралі, поваги, чемності, шани та культури (навіть побутові відносини між співвітчизниками деградують) [3, с. 16]. За

КОРОТКІ ПОВІДОМЛЕННЯ

даними Інститута Горшеніна, «більше 60% опитаних українців оцінюють рівень моральності в країні як низький, і при цьому майже 40% вважають допустимою грубість і нецензурну лайку» [3, с. 17]. На думку К. Іванової, «українці готові з'їси один одного з найменшого приводу. Суспільство руйнує агресія – породження бідності, радянської культури (остання сумнівна, бездоказова теза популярна у багатьох ЗМІ – В.Р.) і невпевненості у майбутньому дні» [3, с.16]. Зростають побутове нахабство і зухвальство, пов'язані з психологічним напруженням у суспільстві; через невмотивовану грубість люди проявляють страх та невпевненість.

У десятці найдоброзичливіших країн світу (дані для британського банку ISBC за рейтингом The Expat Explorer Survey) – 5 з Азії: Філіппини, Таїланд, Малайзія, Гонконг і В'єтнам [3, с. 18]. Це підтверджує, що ввічливість населення може і не залежати від багатства країни, рівня життя або розвиненості інфраструктури. Скоріше воно залежить саме від тих впливів на суспільство, котре здійснює сюркультура багатіїв. Особливо яскраво це проявляється в Україні. Чи можна стверджувати, що українське суспільство деградує у плані доброзичливості? У цілому, якщо вірити опитаним, «так» – 76%, у цілому «ні» – 17, важко відповісти – 7%. Відношення до грубощів та нецензурної лайки: неприпустимо – 65%, іноді це припустимо – 28%, це припустимо – 7%. Як би ви оцінили рівень моралі в українському суспільстві сьогодні? Низький – 60%, середній – 30%, високий – 2%, важко відповісти – 8% [3, с. 18].

Деякі капіталістичні моральні максими, які перш за все й відображаються в

сюркультурі багатіїв, назвати добрими та гуманними важко, людина іноді виступає до ближнього як вовк до ягняти (конкуренція, боротьба за ринки, безсоромні стратегії впливу, корупція, підкуп, шантаж, тиск, рейдерські захоплення тощо). Зменшення і звуження соціальних гарантій, нівелювання досягнень радянської доби (безробіття, мізерні пенсії і зарплати, платні освіта та медицина тощо) багато у чому сьогодні є знаковими. Добробут купки олігархів не повинен будуватися на жалюгідному стані мільйонів.

Не є зайвим брати приклад з авторитетних особистостей, але це не є особливістю суто нових багатіїв. «Самий багатий аграрій України, мультиміліонер Юрій Костюк» так охарактеризував свої культурні (сюркультурні) уподобання: «Я не люблю художню літературу. Класика – це минуле. Мені подобається вивчати сучасне. Мені подобається читати автобіографічні книги видатних людей, які створили сучасну Америку – Морган, Форд, Карнегі. Це книги про створення технічного озброєння країни, про те, як проводиться фінансова політика США і т.д. Що стосується фільмів, то я їх практично не дивлюсь. Мені не цікаво» [4, с. 28].

Число мільйонерів в Україні постійно зростає, «пересічні» ж українці за двадцять років у переважній більшості збідніли і поки не побудували багаті і щасливої країни. Разом із цим Україна є крупною державою зі значним науковим, технічним, культурним та у цілому інтелектуальним потенціалом. Однак, у сюркультурі нових багатіїв варто враховувати багате *матеріальне* та іноді злиденне *духовне* (ніхто не відміняв завуальоване паразитування). Не дивлячись на «багатшаровість» інформації про багатьох олігархів (їх благодійність, гуманність

тощо), навіть за предметами «першої необхідності» надбагатіїв (дороге авто, будинок у кілька поверхів, годинник у декілька тисяч євро, костюм за астрономічну ціну тощо) стоїть інша реальність: поляризація суспільства, нерівномірність розподілу благ і т. д., що продовжують зростати. За річчю у магнатів доволі часто «приховується» не лише майновий статус, але і соціальний ценз, особливий статус, аксіологічна та гносеологічна інформація про «впливовість» володаря конкретної речі та специфічне положення носія речі у певних колах тощо. Причому багатіїв стають важливими елементами їх сюркультури.

Капіталізм не приніс в Україну «райського життя». Зарано «списувати» комуністичні ідеї у минуле, адже вони мають вагому наукову складову та ще можуть мати значне практичне втілення [5], далеко не обмежуючись сучасними передовими Китаєм або Кубою. Суспільство майбутнього обов'язково повинно

бути більш гуманним, справедливим і рівноправним, де має панувати справжня культура, а не хибні явища сюркультури, контркультури, паракультури та антикультури, які іноді завуальовано подаються у широкий загаль як «нестандартні» і «нетипові», навіть «елітарні», «високі» та «особливі» субкультури (кримінальні, девіантні, вузькокласові, конфліктні тощо). Соціальні досягнення ХХ століття дають підстави для надій і сподівань, адже розвиток науки, техніки і культури має бути пов'язаним й з вагомими працями у галузі суспільствознавства, осмисленням законів історичного поступу та наукової логіки. Отже, хоча у когось може і є (хоча б теоретично) шанс прилучитись до сюркультури нових багатіїв, проте чи це дійсно потрібно кожному? Може все ж краще чесно жити, а не намагатись розбагатіти за рахунок і ближнього, і далекого?

ЛІТЕРАТУРА

1. Радзівський В. О. Нотатки з субкультури аномії : монографія / В. О. Радзівський. – К. : Логос, 2012. – 368 с.
2. Радзівський В. О. Про теорію та історію субкультур: нариси до субкультурології : монографія / В. О. Радзівський. – К. : Логос, 2013. – 276 с.
3. Иванова Екатерина. Территория зла / Корреспондент, № 28 (516), 20 июля 2012 г. – С.16-18.
4. Кокоба Анна. Фермер № 1 / Корреспондент, № 6 (443), 18 февраля 2011 г. – С.26-28.
5. Гриффен Л.А. “Капитал” и капитализм / Л.А. Гриффен. – К. : ЭЛМА. – 2003. – 148 с.